

JANUSZ SKODLARSKI (ŁÓDŹ)

ORGANIZACJA I FUNKCJONOWANIE
POLSKO-CZECHOSŁOWACKIEJ
WSPÓŁPRACY GOSPODARCZEJ (1947—1949)

Stosunki polityczne między Polską i Czechosłowacją zostały już szczegółowo opracowane. Kilka rozpraw poświęciła im Květa Kořalková¹, obszernie omówił je także Włodzimierz T. Kowalski w pracy *Polityka zagraniczna RP, 1944—1947*². Wymienieni autorzy w kontekście wydarzeń politycznych poruszali zagadnienia współpracy gospodarczej, wskazywali też na ich wagę w rozwiązywaniu całokształtu problemów współpracy między obu państwami.

Z problematyki współpracy gospodarczej zasługuje na uwagę artykuł Jerzego Poznańskiego, omawiający stosunki gospodarcze między Polską i Czechosłowacją w latach 1947—1948³. Artykuł ten został napisany w 1948 r. przez urzędującego wówczas sekretarza Polsko-Czechosłowackiej Rady Współpracy Gospodarczej. Ma on już dzisiaj charakter dokumentu, zawiera wiele cennych informacji.

Stosunki ekonomiczne polsko-czechosłowackie w latach 1944—1949 nie doczekały się dotychczas publikacji naukowej. Artykuł niniejszy ma na celu wypełnienie chociaż w części tej luki. Jest on fragmentem przygotowywanej pracy doktorskiej⁴. Przedstawiono w nim system organi-

¹ K. Kořalková, *Československo-polské vztahy 1945—1961*, Praha 1962; taż, *K československo-polským vztahům v letech 1945—1948* [w:] *Slovenské historické štúdie*, t. V, Praha 1963, 309—335; taż, *Z problematiky československo-polských vztahů 1945—1949*, [w:] *Tisíc let česko-polské vzájemnosti*, Opava 1967, s. 240—265; taż, *O zrodu československo-polského spojeneckého svazku*, „Mezinárodní vztahy”, 1967, s. 3—16.

² W. T. Kowalski, *Polityka zagraniczna RP 1944—1947*, Warszawa 1971, s. 419.

³ J. Poznański, *Polsko-czechosłowacka współpraca gospodarcza*, „Sprawy Międzynarodowe”, 1948, nr 1, s. 4—20.

⁴ Tytuł rozprawy brzmi: *Procesy integracyjne w polsko-czechosłowackich stosunkach gospodarczych (1947—1949)*.

zacji i funkcjonowania współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej w latach 1947—1949. Jednakże ze względu na ograniczone rozmiary publikacji pominięto zagadnienia mniejszej wagi, np. organizację komitetów przemysłowych. Autor ma nadzieję, iż prezentowany aparat współpracy pozwoli Czytelnikom wyrobić sobie pogląd na integracyjny charakter stosunków gospodarczych między Polską i Czechosłowacją w latach 1947—1949.

Nawiązaniu współpracy gospodarczej między Polską i Czechosłowacją po II wojnie światowej towarzyszyły poważne trudności. M. in. przeszkodą, która stanęła na drodze normalizacji stosunków polsko-czechosłowackich, było nieuregulowanie jeszcze w tym czasie spraw granicznych. Obroty towarowe między obu państwami były minimalne. W okresie 1945—1947 nie przekraczały one 2 do 4 mln dolarów rocznie⁵. Zwycięstwo KPCz w wyborach powszechnych 26 V 1946 r. oraz pogarszająca się sytuacja międzynarodowa wywarła decydujący wpływ na przełom w rokowaniach polsko-czechosłowackich⁶. Strony odłożyły ad acta drażliwą kwestię graniczną i wysunęły, jako główny pomost porozumienia współpracę gospodarczą. Układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy podpisany między Polską i Czechosłowacją 10 III 1947 r. stworzył podstawy do szerokiego i wszechstronnego rozwoju gospodarczych stosunków dwustronnych. Drogę oraz zakres rozszerzenia współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej wytyczał załącznik, który stanowił część składową tego układu⁷. Sojusz gospodarczy między obu państwami zapoczątkowało podpisanie 4 VII 1947 r. *Konwencji o zapewnieniu współpracy gospodarczej między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką*⁸. Po dwóch latach, w połowie 1949 r., rozwijająca się dynamicznie współpraca między Polską i Czechosłowacją uległa zahamowaniu. Złożyło się na to

⁵ Doszło nawet do tego, że w lipcu 1946 r. Polska zajmowała w imporcie czechosłowackim przedostatnie miejsce, mając za sobą jedynie Palestynę, a w eksporcie z Czechosłowacją ostatnie miejsce (Poznański, *op. cit.*, s. 5).

⁶ Kowalski, *op. cit.*, s. 341.

⁷ Zob. tekst układu DU RP 1948, nr 7, poz. 47.

⁸ Wraz z konwencją podpisano następujące porozumienia: traktat handlowy, układ o wymianie towarów, protokół o zapewnieniu zbytu węgla, cynku i energii elektrycznej z Polski do Czechosłowacji w ciągu pięciu lat, układ o czechosłowackich dostawach inwestycyjnych do Polski, układ płatniczy, układ komunikacyjny, układ o współpracy w przemyśle, układ o współpracy naukowo-technicznej, protokół o bezpośredniej współpracy przy budowie i rozbudowie niektórych obiektów gospodarczych, układ o współpracy w rolnictwie, leśnictwie i wyżywieniu, układ o współpracy w sprawach finansowych, układ o współpracy w zakresie planowania gospodarczego i statystyki, protokół o postępowaniu polubownym i arbitrażowym oraz protokół końcowy do konwencji (DU RP 1950, nr 8, poz. 85).

wiele przyczyn, zwłaszcza zaś nowe koncepcje w stosunkach pomiędzy krajami demokracji ludowej⁹.

Polsko-czechosłowackie zbliżenie gospodarcze nie miało analogii w bilateralnych stosunkach gospodarczych krajów demokracji ludowej. Sojusz jugosłowiańsko-bułgarski, którego podstawę stanowił układ z Bled podpisany 4 VIII 1947 r.¹⁰, będący istotnym etapem na drodze zorganizowania związku regionalnego na Bałkanach, nie doczekał się realizacji. Natomiast przygotowania rumuńsko-bułgarskie, zmierzające do zacieśnienia współpracy gospodarczej, zakończyły się na rozmowach delegacji rządowych w grudniu 1947 r.¹¹

1. POLSKO-CZECHOSŁOWACKA RADA WSPÓLPRACY GOSPODARCZEJ

Konwencja o zapewnieniu współpracy gospodarczej między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką, podpisana 4 VII 1947 r., przewidywała powołanie systemu instytucji bilateralnych celem realizacji współpracy gospodarczej. Do tworzenia organów współpracy przystąpiono natychmiast po podpisaniu tej konwencji. Instytucją naczelną w tym systemie była Polsko-Czechosłowacka Rada Współpracy Gospodarczej.

RWG została powołana w celu koordynowania wszelkich poczynań, zmierzających do sprawnego i pomyślnego wykonania konwencji oraz wszystkich z nią związanych porozumień. Rada była pomyślana jako organ koordynujący prace komisji branżowych, a mianowicie Komisji Obrotu Towarowego, Inwestycyjnej, Przemysłowej, Finansowej, Komunikacyjnej, Naukowo-Technicznej, Rolniczej oraz Planowania i Statystyki. Ponadto miała czuwać nad ich działalnością, udzielając w razie potrzeby wskazówek, ułatwiać im współpracę poprzez nawiązywanie bezpośrednich kontaktów z odpowiednimi instytucjami gospodarczymi polskimi i czechosłowackimi oraz rozpatrywać kwestie sporne przedłożone przez poszczególne komisje¹².

⁹ J. Šedivý, *K některým otázkám československé zahraniční politiky a vlivu mezinárodní situace na vnitropolitický vývoj ČSR v letech 1945—1948*, [w:] *Československá revoluce v letech 1944—1948*, Praha 1966, s. 215; Kořalková, *O zrodu československo-polského spojeneckého svazku*, s. 15.

¹⁰ Zob. tekst układu „Zbiór Dokumentów”, 1947, nr 11—12, s. 392.

¹¹ Kořalková, *Z problematiky československo-polských vztahů 1945—1949*, s. 259.

¹² DU RP 1950, nr 8, poz. 85. Statut Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej; Archiwum Akt Nowych (dalej AAN), Ministerstwo Przemysłu i Handlu (dalej MPiH). sygn. 56, k. 99, Regulamin pracy RWG.

Rada dzieliła się na sekcję polską i czechosłowacką. W skład każdej sekcji wchodziło 5 członków i 5 zastępców powoływanych i odwoływanych przez właściwe rządy¹³. Przewodniczącym sekcji polskiej był Hilary Minc, minister przemysłu i handlu, natomiast sekcji czechosłowackiej w 1947 r. Hubert Ripka, minister handlu zagranicznego, a w 1948 r., po zmianie kierownictwa resortu, Antonin Gregor. Przewodniczącym Rady, zgodnie z art. 4 statutu¹⁴, wybrano w 1948 r. A. Gregora. Każda z sekcji zorganizowała swoje Biuro, na którego czele stał sekretarz generalny. Sekretarzem generalnym sekcji polskiej był Jerzy Poznański, a sekcji czechosłowackiej Alexander Nerad¹⁵.

W październiku 1948 r. utworzono Sekretariat Generalny sekcji polskiej w ramach Biura Współpracy Przemysłowej¹⁶. Było to bardzo istotne posunięcie organizacyjne, ponieważ BWP obejmowało swą działalnością zagadnienia współpracy na płaszczyźnie krajów demokracji ludowej. W ten sposób współpraca polsko-czechosłowacka nabierała szerszego wymiaru. Sekretariat Generalny koordynował praktycznie działalność poszczególnych komisji. Zebrania sekretarzy komisji odbywały się raz w miesiącu. BWP uzyskało fundusze na ich uposażenie¹⁷.

Stosunkom polsko-czechosłowackim BWP poświęciło w 1948 r. wiele uwagi; w przybliżeniu około 40% zagadnień, którymi zajmowało się Biuro, dotyczyło tych stosunków¹⁸. BWP pełniło funkcję łącznika między Radą a komisjami i komitetami. Było ono agendą bardziej sprawną i elastyczną niż RWG. Wydaje się, że wynikało to głównie z tego, iż Biuro posiadało większe doświadczenie we współpracy międzynarodo-

¹³ Członkami sekcji polskiej byli: Hilary Minc, Eugeniusz Szyr, Eugeniusz Dietrych, Adam Rose, Lucjan Horowitz; zastępcami: Ludwik Grosfeld, Witold Trampczyński, Jacek Rudziński, Henryk Różański i Zygmunt Majewski. Członkami sekcji czechosłowackiej byli: Antonin Gregor (do 1948 r. Hubert Ripka), Leopold Chmela, Josef Piskač, Pavel Nemeč i przedstawiciel MSZ; zastępcami: Josef Janda, Evžen Loeb, František Hendl, Samo Takač oraz przedstawiciel MSZ (AAN, MPiH, sygn. 3351, nlczb.).

¹⁴ Statut Rady stanowił, iż o wyborze przewodniczącego Rady na pierwszą kadencję zadecyduje los, a następnie będą przewodniczyć na zmianę przewodniczący Sekcji Polskiej i przewodniczący Sekcji Czechosłowackiej. Kadencja przewodniczącego trwała rok kalendarzowy. W ciągu roku, w którym przewodniczył Radzie przewodniczący jednej sekcji, przewodniczący drugiej sekcji był jego zastępcą (DURP 1950, nr 8, poz. 85. Statut Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej).

¹⁵ AAN, MPiH, sygn. 3351, nlczb. oraz Centralny Urząd Planowania (dalej CUP), sygn. 4126, nlczb.

¹⁶ BWP było instytucją, która w ramach MPiH zajmowała się zagadnieniami współpracy przemysłowej z ZSRR i państwami demokracji ludowej (*Archiwum Akt Nowych w Warszawie. Przewodnik po zasobie archiwalnym*, (red.) M. Motas, Warszawa 1973, s. 359).

¹⁷ AAN, MPiH, sygn. 3351 nlczb. oraz CUP, sygn. 4126 nlczb.

¹⁸ AAN, CUP, sygn. 685, nlczb. oraz sygn. 687, k. 144—145.

wej. Było też bardziej operatywne z natury rzeczy, jako organ stale urzędujący.

Większość prac wykonywała RWG podczas swoich sesji. Miały one odbywać się regularnie w marcu i we wrześniu każdego roku¹⁹. Zorganizowano dwie takie sesje, pierwszą w Pradze w dniach 22-25 III 1948 r., drugą w Warszawie w dniach 4-6 VIII 1948 r. W obradach uczestniczyli, obok członków Rady, przewodniczący sekcji Komisji Polsko-Czechosłowackich, obaj sekretarze generalni oraz liczni rzeczoznawcy, wszyscy z głosem doradczym, o ile nie byli jednocześnie członkami Rady²⁰.

Na I Sesji Rady, mając na uwadze dotychczasowe doświadczenia współpracy, stwierdzono, iż gdy nadal czynić się będzie tylko to, co założono w statutach Rady i poszczególnych komisji, powołane do życia instytucje będą jedynie machiną biurokratyczną. Biorąc to pod uwagę RWG zaproponowała zmianę trzech artykułów układu o dostawach inwestycyjnych i zwróciła się do obu rządów o zatwierdzenie tej poprawki²¹. Rada na swej I Sesji powzięła szereg ważnych uchwał, między innymi dotyczących obrotu towarowego i inwestycyjnego. Trudności w zakresie wzajemnych obrotów towarowych rozwiązała pomyślnie w czasie jej obrad specjalna komisja, powołana decyzją Rady²². Odmien-

¹⁹ Statut Rady zezwalał też na zebrania nadzwyczajne, które mogły być zwoływane w każdym czasie w miarę potrzeby. Zebranie nadzwyczajne mógł zwołać przewodniczący z własnej inicjatywy bądź na żądanie którejkolwiek sekcji w terminie trzydziestodniowym, licząc od dnia otrzymania przez niego odnośnego wniosku. Miejsce każdego zebrania Rady ustalał jej przewodniczący, z tym że Statut zalecał, aby w miarę możliwości odbywały się na przemian w każdym z obu państw. Program obrad zebrań zwyczajnych ustalał przewodniczący Rady w porozumieniu z przewodniczącym drugiej sekcji. Program obrad zebrania nadzwyczajnego miał proponować przewodniczący sekcji, żądającej zwołania tego zebrania. Program ten mógł być uzupełniony wnioskiem przewodniczącego drugiej sekcji (DURP 1950, nr 8, poz. 85: Statut Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej).

²⁰ Tamże.

²¹ Czechosłowackie dostawy inwestycyjne dla przemysłu polskiego przewidziane początkowo na sumę 7,5 mld Kčs (art. I) zostały zwiększone do 7750 mln Kčs. W art. II, gdzie była mowa o tym, że rząd czechosłowacki ułatwi zamówienie i zakupienie dóbr inwestycyjnych, dodano jeszcze, iż dotyczyć to będzie dostawy tych towarów do Polski. W art. III ust. 3 kwotę 4750 mln Kčs, przeznaczoną na zakup urządzeń dla przemysłu ciężkiego, podwyższono do 5 mld Kčs (tamże, Załącznik nr 4. Układ o dostawach inwestycyjnych; AAN, CUP, sygn. 4004, nlczb. Uchwały Polsko-Czechosłowackiej RWG zapadłe na I Sesji Rady w Pradze w dniach 22-25 III 1948 r.).

²² Strony postanowiły zwiększyć udział towarów o zasadniczym znaczeniu dla gospodarki polskiej w strukturze eksportu czechosłowackiego do Polski, np. samochodów, traktorów itp. Opowiedziały się też za zredukowaniem wysokiego salda clearingu aktywnego na rzecz Polski (AAN, MPiH, sygn. 3490, nlczb. Protokół z I Sesji RWG, Praga 22-25 III 1948 r.).

ny charakter miała druga komisja, której powierzono uzgodnienie w ciągu miesiąca tekstów umów dotyczących wymiany patentów, licencji oraz doświadczeń technicznych, a także nieodpłatnej wymiany patentów i licencji niemieckich²³.

Najbardziej jednak doniosłym posunięciem było powołanie przez RWG komisji złożonej z 6 osób (tzw. Komisja Sześciu), mianowanych przez oba rządy w równej liczbie, której zadaniem było przygotowanie w ciągu trzech miesięcy dokładnego programu pogłębienia współpracy polsko-czechosłowackiej w celu stworzenia ścisłego sojuszu gospodarczego. Z tą inicjatywą wyszło kierownictwo polskiej delegacji. Komisja Sześciu odbyła kilka posiedzeń, na których przedyskutowano projekty też do pogłębienia współpracy gospodarczej²⁴.

Sprawa zacieśnienia stosunków polsko-czechosłowackich była dyskutowana również kanałem partyjnym. W tym celu spotkały się dwukrotnie delegacje gospodarcze KC PPR i KC KPCz w kwietniu 1948 r. w Warszawie i w lipcu 1948 r. w Pradze²⁵. Rozmowy te miały istotne znaczenie, ponieważ postanowienia obu delegacji posiadały moc zobowiązań, w związku z czym ułatwiały pracę delegacjom rządowym.

Tezy przygotowane przez Komisję Sześciu stanowiły podstawę do dyskusji na II Sesji Rady. Sesja ta przebiegała pod znakiem prac komisyjnych, na których przygotowywano uchwały postulujące zintensyfikowanie współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej, zwłaszcza w zakresie produkcji i handlu zagranicznego. Rada rozpatrywała wnikliwie sprawozdania i uchwały stałych komisji. Niektóre uchwały przekazała do ponownego rozpatrzenia odpowiednim komisjom lub komitetom, np. taką decyzję powzięła wobec pięciu uchwał Komisji Naukowo-Technicznej. Ponadto RWG uchwaliła powołanie Komisji Budownictwa oraz zatwierdziła statut nowo powstałej Komisji Handlu Zagranicznego²⁶.

Na II Sesji Rady pojawił się problem zakresu kompetencji poszczególnych organów współpracy. Rada zaleciła wszystkim komisjom, aby uzgadniały wzajemnie wszelkie sprawy, które zająają się o kompetencje innej komisji. Przewodniczący zarówno sekcji polskich, jak i czechosłowackich odpowiednich komisji mieli ustalać między sobą konkretne punkty przyszłych obrad i podawać je do wiadomości w zaproszeniach na zebrania. Ustalono, że zawsze na 14 dni przed projektowanym zebraniem odbywać się będzie spotkanie sekretarzy obu sekcji odnośnego organu w celu uzgodnienia jego porządku dziennego. Sprawy nie wniesione

²³ AAN, CUP, sygn. 4126, nlczb.

²⁴ AAN, MPiH, sygn. 2980, k. 46.

²⁵ Tamże, sygn. 56, k. 123—124.

²⁶ Tamże, Protokół końcowy uchwały RWG P-Cz zapadłej na II Sesji Rady w Warszawie w dn. 4—6 VIII 1948, k. 190 i 196.

w tym trybie na porządek dzienny mogły być omawiane na zebraniu tylko za zgodą przewodniczących obu sekcji odnośnego organu²⁷.

Problem zakresu kompetencji, który pojawił się w połowie 1948 r., wynikał zasadniczo z nierównego tempa prac poszczególnych Komisji Polsko-Czechosłowackich. Okazało się bowiem, że Komisja Przemysłowa (a właściwie jej komitety i podkomitety), która przejawiała najbardziej dynamiczną działalność, wobec braku rozstrzygnięcia pilnych zagadnień z innych dziedzin, podejmowała niekiedy uchwały na własną rękę, wkraczając tym samym w zakres działalności innych komisji.

Komisja Przemysłowa i komitety branżowe zajmowały się dość często sprawami obrotu towarowego między obu państwami, zagadnieniami normalizacji oraz wymianą fachowców, uczniów i studentów. Wzajemne uzgadnianie planów produkcyjnych było bardzo utrudnione ze względu na niejednolity system i metody statystyczne w obu krajach. Tymczasem Komisja Planowania i Statystyki nie przejawiała większej aktywności. Powyższa sytuacja spowodowała, że RWG zwróciła uwagę na konieczność harmonijnego rozwoju wszystkich elementów współpracy polsko-czechosłowackiej. Postanowiono utworzyć stałe organy współpracy na szczeblach komitetów. Zalecono też organizować wspólne posiedzenia Prezydiów zainteresowanych komisji²⁸.

Do decyzji RWG przedstawiano sprawy nie rozstrzygnięte na niższych szczeblach. Poszczególne komisje, a także departamenty ministerstw, najczęściej Departament Traktatów MPiH, kierowały do Rady pisma z prośbą o wyrażenie zgody na wprowadzenie pewnych zmian, np. zastosowanie ulg w zakresie przewozów dla strony czechosłowackiej²⁹.

Postanowienia podejmowane przez RWG były jednak wprowadzane w życie zbyt wolno, ponieważ Statut Rady postanawiał, iż „Wszelkie uchwały Rady, z których by mogły wynikać jakiegokolwiek zobowiązania dla jednego lub drugiego Rządu, nabierają mocy prawnej dopiero po ich zatwierdzeniu przez oba Rządy i w tym celu winny im zostać przesłane, chyba że przewodniczący obu sekcji posiadali pełnomocnictwa swych Rządów, upoważniające ich do powzięcia tego rodzaju uchwał”³⁰. Ponadto procedura przedkładania uchwał do zatwierdzenia okazała się w praktyce bardzo zróżnicowana. Z wnioskami o zatwierdzenie uchwał występowali: przewodniczący Rady, sekretarze generalni, a nawet zainteresowane departamenty ministerstw. Wnioski te kierowano do Rady Ministrów, Podkomitetu dla Międzynarodowych Spraw Gospodarczych

²⁷ Tamże, k. 191 i 196.

²⁸ Tamże, sygn. 2981, k. 15—16 oraz sygn. 245, k. 20.

²⁹ Zob. tamże, sygn. 2981, k. 20 oraz sygn. 2974, k. 148.

³⁰ DURP 1950, nr 8, poz. 85. Statut Rady Współpracy Gospodarczej Polsko-Czechosłowackiej.

przy KERM oraz MSZ. Stan ten poważnie utrudniał współpracę, w związku z czym Rada Ministrów dnia 25 X 1948 r. upoważniła ministra H. Minca, przewodniczącego sekcji polskiej Rady, do zatwierdzania w imieniu rządu polskiego uchwał Rady i uchwał podległych jej organów³¹. Prawdopodobnie takie samo uprawnienie uzyskał A. Gregor, przewodniczący sekcji czechosłowackiej. Dzięki tej decyzji Rada stawała się coraz bardziej operatywnym instrumentem współpracy gospodarczej.

Po utworzeniu Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej oczekiwano na postanowienia nowego, międzynarodowego organu współpracy. Na posiedzeniach komisji i komitetów przypomniano cele i zasady RWPG. Do czasu zwołania II Sesji RWPG sekcja polska RWG zaproponowała ograniczenie do minimum ilości posiedzeń komitetów³².

W sierpniu 1949 r. RWG przeprowadziła reorganizację Komisji Przemysłowej i Naukowo-Technicznej. Co do zmian w innych komisjach dostępne na ten temat dokumenty nie zawierają żadnych informacji. Najprawdopodobniej w chwili przeprowadzania reorganizacji komisje te już nie istniały bądź reorganizacja, o której mowa, spowodowała ich rozwiązanie.

Nowe decyzje organizacyjne prowadziły do zintegrowania działalności Komisji Przemysłowej i Naukowo-Technicznej. W sprawozdaniu sekretariatu Komisji Przemysłowej i Naukowo-Technicznej podano następujące motywy zmian: „Reorganizacja obu Komisji była konieczna ze względu na potrzebę przejścia w współpracy z zagadnień bardziej ogólnych na zagadnienia konkretne, jak przede wszystkim wzajemna wymiana doświadczeń technicznych z zakresu produkcji poszczególnych asortymentów, wspólne rozwiązywanie trudności technicznych, wprowadzenie wspólnych ujednoczonych metod normalizacji i typizacji urządzeń”³³.

W 1949 r. Polsko-Czechosłowacka RWG nie odbyła przewidzianych statutem sesji. W połowie 1949 r. obie sekcje Rady przejawiały jeszcze pewną działalność. Później Rada nie podejmowała żadnych czynności, aczkolwiek formalnie istniała aż do 1957 r., kiedy to utworzono Polsko-Czechosłowacki Komitet Współpracy Gospodarczej³⁴.

Polsko-Czechosłowacka Rada Współpracy Gospodarczej funkcjonowała zaledwie dwa lata — od lipca 1947 r. do sierpnia 1949 r. Mimo tak

³¹ AAN, MPiH, sygn. 56, k. 188—189 i 225.

³² Tamże, sygn. 280, k. 278—280.

³³ Tamże, Biuro Współpracy Przemysłowej, sygn. 2981, k. 158.

³⁴ Zob. *Zbiór umów międzynarodowych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1957 r.*, Warszawa 1960, s. 69. Odmienny pogląd reprezentowała K. Kořalková, która twierdziła, że w drugiej połowie 1949 r. przedłożono wniosek, na podstawie którego rozwiązano RWG (K. Kořalková, *Dvacet let československo-polského spojení*, „Nová mysl”, 1957, nr 5, s. 9).

krótkiego okresu swojej działalności zdołała wytyczyć główne kierunki dla rozwoju współpracy gospodarczej polsko-czechosłowackiej. Poczyniła ponadto pewne postępy w zakresie usprawnienia własnego mechanizmu działania. Poważnym mankamentem Rady była jej mała aktywność w inicjowaniu współpracy i w zarządzaniu w okresie między poszczególnymi sesjami. Dawał się zwłaszcza odczuć brak stałego prezydium³⁵. Za rzadko organizowano zebrania poszczególnych sekcji. Odbywały się one zazwyczaj przed sesjami Rady. Nie potrafiła też RWG zapewnić skutecznej łączności między obu stronami³⁶.

2. ORGANY WSPÓLPRACY PRZEMYSŁOWEJ

Naczelnym organem współpracy przemysłowej była Polsko-Czechosłowacka Komisja Przemysłowa. Składała się ona z sekcji polskiej i czechosłowackiej. Sekcja polska liczyła 9 członków i 9 zastępców. Jej przewodniczącym wybrano wiceministra PiH Eugeniusza Szyra. Natomiast w skład sekcji czechosłowackiej wchodziło 9 członków i 6 zastępców. Przewodniczącym sekcji czechosłowackiej był Josef Piskač, dyrektor departamentu w Ministerstwie Przemysłu³⁷. Członkami i zastępcami Komisji byli w większości dyrektorzy departamentów polskiego MPiH i czechosłowackiego Ministerstwa Przemysłu. Powołania członków Komisji oraz wyborów poszczególnych przewodniczących dokonano zgodnie ze statutem tego organu³⁸. Zasady te były identyczne dla wszystkich pozostałych komisji polsko-czechosłowackich.

³⁵ Strona czechosłowacka wystąpiła w październiku 1948 r. z propozycją utworzenia stałego Prezydium Rady. Wniosek ten w świetle dotychczasowych doświadczeń był całkowicie uzasadniony, ponieważ postęp prac niejednokrotnie hamowała konieczność oczekiwania na decyzje Rady. Sprawa powołania stałego Prezydium miała być wniesiona na najbliższą sesję RWG. Nie doszło do podjęcia tej decyzji, ponieważ nie odbyło się już posiedzenie Rady (AAN, MPiH, sygn. 245, k. 50).

³⁶ Radca ambasady w Pradze, L. Rozenman proponował w związku z tym powołanie pełnomocnika rządu do spraw umowy polsko-czechosłowackiej jako organu, który pełniłby funkcję operatywnego łącznika między stroną polską i czechosłowacką (tamże, sygn. 56, k. 96—97).

³⁷ Tamże, sygn. 3351, nlczb. oraz sygn. 2991, k. 75. Ze względu na ograniczone rozmiary artykułu autor nie wymienia składów osobowych komisji polsko-czechosłowackich.

³⁸ Statut zalecał, aby każda z sekcji liczyła od 3 do 10 członków z tym, że liczba członków każdej sekcji miała być jednakowa. W statucie nie określono liczby zastępców. Przewodniczących poszczególnych sekcji miały mianować i odwoływać właściwe rządy. Mandaty członków Komisji ważne były aż do odwołania. Komisji przewodniczący mieli na zmianę przewodniczący obu sekcji. Kadencja przewodniczącego trwała rok kalendarzowy. O wyborze przewodniczącego Komisji na pierwszą

Statut Komisji Przemysłowej postanawiał, iż jej celem będzie koordynacja prac komitetów branżowych: a) w sprawach produkcyjnych, b) w sprawach wspólnej odbudowy i budowy zakładów przemysłowych, c) w sprawach zbadania możliwości, a w poszczególnych wypadkach prowadzenia handlowej współpracy branż przemysłowych obu państw, d) w sprawach nie objętych zakresem działania innych komisji³⁹. W praktyce działalność tego organu koncentrowała się wokół dwóch zagadnień: podziału programów produkcyjnych oraz budowy wspólnych obiektów przemysłowych.

Do połowy 1948 r. około 95% informacji dotyczących całokształtu sytuacji przemysłowej dostarczyły komitety i podkomitety. Natomiast Komisja nie wykazywała większej inicjatywy w rozwijaniu współpracy. Na pierwszych dwóch posiedzeniach Polsko-Czechosłowackiej Komisji Przemysłowej ograniczono się głównie do zatwierdzania uchwał na podstawie wniosków dostarczonych przez komitety⁴⁰.

Na posiedzeniach obu sekcji Komisji Przemysłowej oraz na pierwszej i drugiej sesji RWG poświęcono tej sprawie wiele uwagi. W rezultacie postanowiono, że Komisja nie może ograniczyć się do zatwierdzania uchwał. Ta forma działalności doprowadziła bowiem do pewnych napięć we współpracy polsko-czechosłowackiej⁴¹. Zalecono, aby Komisja Przemysłowa dostarczała dyrektyw komitetom i podkomitetom oraz wytyczała im zasadnicze linie pracy, zwłaszcza w zakresie programu podziału produkcji, współpracy technicznej i handlu zagranicznego⁴².

W drugiej połowie 1948 r. Komisja Przemysłowa, dzięki energicznej postawie jej przewodniczącego E. Szyra, konsekwentnie realizowała powyższe zalecenia. Zwłaszcza na posiedzeniach sekcji polskiej coraz częściej omawiano ogólne wytyczne i koncepcje współpracy. Przedstawiano więcej wniosków wypływających z całościowej analizy współpracy przemysłowej. Sprawy szczegółowe przedkładane przez komitety starano się realizować na bieżąco. Przewodniczący sekcji polskiej podejmował inicjatywę współpracy w wielu kierunkach.

kadencję zdecydował Ios (Centralne Archiwum KC PZPR (dalej CA KC PZPR), Komitet Centralny Polskiej Partii Robotniczej (dalej KC PPR), Wydział Ekonomiczny (dalej WE), sygn. 295 (XI-392).

³⁹ Tamże. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Przemysłowej.

⁴⁰ AAN, MPiH, sygn. 2980, nlb.

⁴¹ Okazało się, że „w braku odgórnego kierownictwa, w braku organu polsko-czechosłowackiego, który by kierował praktycznie tą pracą komitetów — podejmowano szereg uchwał sprzecznych z ogólną polityką obu państw. Współpraca układała się według »widzi mi się«, czasem według cech osobistych danych przedstawicieli, a czasem z punktu widzenia wąskich interesów branżowych jednej i drugiej strony” (tamże, sygn. 245, k. 19, E. Szyr, Sprawozdanie Komisji Przemysłowej).

⁴² Tamże, k. 20.

W drugiej połowie 1948 r. zaktywizowało również swą działalność Prezydium Komisji Przemysłowej. Powołało ono okresowe komisje do rozwiązania poszczególnych zagadnień współpracy, gromadziło też materiały do rozstrzygania sporów polsko-czechosłowackich. W ramach Komisji prowadzono burzliwe dyskusje nad rozstrzygnięciem generalnych założeń w zakresie podziału programów produkcyjnych między Polską i Czechosłowacją. Na posiedzeniach obu sekcji Komisji rozliczano komitety branżowe z wykonania zaplanowanych prac⁴³.

Komisja Przemysłowa zaleciła też ustalenie „twardego” regulaminu obrad komitetów, techniki realizacji uchwał, sposobu protokołowania spornych spraw oraz innych szczegółowych prac biurowych⁴⁴. Wydaje się, iż w tym zakresie ingerencja Komisji Przemysłowej poszła zbyt daleko. Posunięcia zmierzające do ścisłego podporządkowania Komisji komitetów i podkomitetów spowodowały niezadowolenie w niektórych komitetach branżowych. Zwłaszcza wyraźnie okazywała swą niechęć sekcja czechosłowacka Komitetu Hutniczego zarówno co do składu osobowego sekcji czechosłowackiej Komisji Przemysłowej, jak i do jej kompetencji. Strona czechosłowacka stała na stanowisku, że układ o współpracy w przemyśle z dnia 4 VII 1947 r. nie uprawniał Komisji Przemysłowej do wydawania komitetom branżowym jakichkolwiek zarządzeń czy wiążących instrukcji. Komisję Przemysłową uważali oni za organ jedynie koordynujący i rejestrujący wyniki działalności poszczególnych komitetów branżowych. Członków Komisji Przemysłowej traktowali jako urzędników bądź teoretyków nie znających spraw przemysłowych⁴⁵.

Sekcja czechosłowacka Komitetu Hutniczego nie miała racji twierdząc, że komitety posiadają tak daleko posuniętą samodzielność. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Przemysłowej wyraźnie stwierdzał, że komitety branżowe podlegają organizacyjnie wyłącznie Komisji Przemysłowej⁴⁶. Nie myliła się jednak sekcja czechosłowacka co do oceny kierownictwa sekcji czechosłowackiej Komisji Przemysłowej. Podobnie bowiem oceniała sytuację strona polska, która zarzucała kierownictwu sekcji czechosłowackiej, iż wypełnia funkcje czysto urzędnicze zamiast merytorycznych. Zarzucano jej przewodniczącemu, Josefowi Piskačovi, że „zajmuje stanowisko nie Przewodniczącego Sekcji Czechosłowackiej, a po prostu ogniwa pośredniego między nami a czynnikami nadrzędnymi, bądź niektórymi komitetami (Metalowym, Elektrotechnicznym), które w decyzjach wykazują więcej samodzielności od Przewodniczącego Komisji”⁴⁷

⁴³ Tamże, k. 81—133, 292 i 297.

⁴⁴ AAN, CUP, sygn. 4026, k. 147.

⁴⁵ AAN, MPiH, sygn. 2981, k. 11.

⁴⁶ CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, młczb.

⁴⁷ AAN, MPiH, sygn. 280, k. 277.

Sugerowano w związku z tym, aby sekcją czechosłowacką „kierował człowiek posiadający możliwość decyzji, który byłby autorytetem dla sekcji czechosłowackich komitetów i potrafiłby im narzucać słuszną politykę”⁴⁸.

Wydaje się, że polityka „szerokiej konsultacji” prowadzona przez J. Piskača miała też pozytywny aspekt. Decyzje podejmowane tą drogą opóźniały wprawdzie realizację współpracy, ale były za to lepiej uzasadnione merytorycznie. Po utworzeniu RWPG strona polska uznała za konieczne przeprowadzenie zmiany na stanowisku przewodniczącego sekcji czechosłowackiej. Sugerowano wybór takiego przewodniczącego, który mógłby postępować zgodnie z internacjonalistycznymi celami RWPG.

Komisja Przemysłowa zwiększała stopniowo swoje uprawnienia, które usprawniały jej działalność. Na I Sesji RWG powzięto uchwałę zezwalającą przewodniczącym obu sekcji na podejmowanie całego szeregu decyzji w okresie między posiedzeniami Komisji. Na II Sesji Rada zaleciła stałe wykonywanie obowiązków Prezydium Komisji. Uznała też za konieczne, aby przewodniczący obu sekcji korzystali częściej przy podejmowaniu decyzji z porozumień telefonicznych i pisemnych⁴⁹. Posunięcia te miały istotne znaczenie w sytuacji, kiedy wraz z rozwojem współpracy przemysłowej pojawiały się często sprawy sporne. Tym bardziej że postanowienia te dotyczyły również pracy komitetów przemysłowych.

W błyskawicznym tempie rosła ilość spraw organizacyjnych. Komisja Przemysłowa powołała stałe sekretariaty obu sekcji. Sekretariaty te opracowywały wnioski na obrady Komisji, kontrolowały działalność komitetów i podkomitetów oraz organizowały prace dla ich sekretariatów⁵⁰.

Prace organizacyjne Komisji uzupełniało BWP, które organizowało zebrania sekretarzy komitetów branżowych oraz wydawało zalecenia i instrukcje dotyczące sposobu przeprowadzania rozmów z przedstawicielami poszczególnych przemysłów czechosłowackich.

Organizowanie wszelkich zebrań, ustalanie ich programu, przewodniczenie oraz zatwierdzanie uchwał odbywało się zgodnie ze statutem Komisji i miało identyczny przebieg, jak w przypadku RWG. Obie strony starały się ustalać terminy posiedzeń Komisji Przemysłowej tak, aby wcześniej mogły odbyć się narady partyjne. Towarzysze czescy uważali, że obrady Komisji mogą być dopiero w pełni owocne po uzgodnieniu zasadniczych problemów na tej drodze. Strona czechosłowacka hamowała na szczeblu Komisji wszelkie prace, co do których rozstrzygnięcie miało

⁴⁸ Tamże, k. 280.

⁴⁹ Tamże, sygn. 3490, nlczb. oraz sygn. 245, k. 18.

⁵⁰ Tamże, k. 47—48.

nastąpić na naradzie partyjnej⁵¹. Tego typu konsultacje były dla obu stron pożyteczne.

W sierpniu 1949 r. przeprowadzono reorganizację Komisji Przemysłowej. Zlikwidowane zostały komitety branżowe i podkomitety. Prace ich przejęły częściowo Wydziały lub Referaty Współpracy Gospodarczej przy zreorganizowanych Centralnych Zarządach Przemysłowych⁵². Poważnie ograniczono zakres prac Komisji. Głównym jej zadaniem było kierowanie podziałem programów produkcyjnych, budową wspólnych obiektów i obrotem uszlachetniającym. Merytoryczne opracowanie poszczególnych zagadnień mieli przejąć eksperci odpowiednich przemysłów.

Kierowanie bieżącymi sprawami współpracy przeszło całkowicie w ręce sekretariatów. One to na podstawie materiałów nadsyłanych przez poszczególne instytucje przemysłowe opracowywały tematy i propozycje współpracy, które następnie przekazywano drugiej stronie. Ponadto wszelkie kontakty CZP ze stroną czechosłowacką był dokonywany za pośrednictwem sekretariatu. Jedynie w CZP Chemicznego obie strony pozostawiły po jednym przedstawicielu, z których każdy miał kontynuować przedsięwziętą współpracę⁵³.

Rozwiązywanie konkretnych zagadnień współpracy leżało w gestii komitetów i podkomitetów branżowych oraz powoływanych w razie potrzeby niestałych komisji lub podkomisji. Wynikało to z przyjętej generalnej koncepcji współpracy przemysłowej. Zwrócił na to uwagę na II posiedzeniu (20 XI 1947 r.) sekcji polskiej Komisji Przemysłowej wiceminister E. Szyr, który stwierdził, że praca fachowa będzie odbywała się w poszczególnych podkomitetach. Natomiast komitety miały koordynować ich prace, ustalać dla nich „dokładny program pracy” i kontrolować jego wykonanie⁵⁴. Biuro Współpracy Przemysłowej reprezentowało w tym samym czasie odmienną opinię w zakresie organizacji współpracy przemysłowej. BWP stało na stanowisku, iż podkomitety nie powinny być ciałem stałym. Należało je jedynie powoływać na określony czas do rozwiązywania specjalnych i konkretnych zagadnień, i to tylko w tym

⁵¹ CA KC PZPR, WE, KC PPR, sygn. 295/XI-393, k. 135.

⁵² Reorganizacja CZP była konsekwencją zmiany struktury organizacyjnej polskiego przemysłu. Dnia 10 II 1949 r. na miejsce MPiH utworzono następujące ministerstwa: Ministerstwo Górnictwa i Energetyki, Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego, Ministerstwo Przemysłu Lekkiego, Ministerstwo Przemysłu Rolnego i Spożywczego, Ministerstwo Handlu Wewnętrznego i Ministerstwo Handlu Zagranicznego (DU RP 1949, nr 7, poz. 43).

⁵³ AAN, MPiH, sygn. 2981, k. 158.

⁵⁴ Tamże, sygn. 2980, k. 312—316.

wypadku, gdy komitety nie były w stanie rozwiązać merytorycznie danego zagadnienia⁵⁵. Była to koncepcja realistyczna, eliminowała nadmierną biurokrację i szkoda, że nie została zatwierdzona.

Wytyczne Komisji Przemysłowej zasadniczo były realizowane. Nie obyło się jednakże bez pewnych napięć i trudności, m. in. także o charakterze kompetencyjnym. W sierpniu 1948 r. E. Szyr ocenił, iż w wielu wypadkach komitety podejmują uchwały „wadliwe i biurokratyczne”, nie rozwiązujące zagadnień współpracy. Ponadto przerzucały one cały ciężar prac na podkomitety⁵⁶. Z kolei podkomitety zaczęły wykazywać nadmierną autonomię. Komisja Przemysłowa postanowiła, aby wszystkie ważniejsze decyzje były zatwierdzane przez komitety. Przypominała też, że podkomitety podlegają organizacyjnie odpowiednim komitetom⁵⁷.

Z biegiem czasu ograniczono również zakres działalności Komitetów. Na posiedzeniu sekcji polskiej Komisji Przemysłowej w dniu 9 XII 1948 r. E. Szyr oświadczył, że angażują się one niepotrzebnie w rozmowy ze stroną czechosłowacką na temat licencji i inne. „Komitety — powiedział E. Szyr — nie mają prawa występowania z własną inicjatywą, wszystko musi być zatwierdzone odgórnie”⁵⁸. Postanowiono, że wszelkie sprawy dotyczące współpracy przemysłowej będą uzgadniane ze stroną czechosłowacką centralnie poprzez Prezydium i sekretariat Komisji Przemysłowej. Narzucona polityka centralnej dyspozycji wykluczała duże możliwości wykorzystania oddolnej inicjatywy we współpracy polsko-czechosłowackiej. Komitetom pozostawało jedynie dostarczanie informacji.

Organizację aparatu współpracy przemysłowej rozpoczęto jeszcze przed podpisaniem układów gospodarczych. Do marca 1948 r. zorganizowano już 14 komitetów. Kilka miesięcy później było już 18 komitetów i 64 podkomitety przemysłowe. Powołano następujące Komitety: Górniczy, Koksowniczy, Energetyczny, Hutniczy, Metalowy, Elektrotechniczny, Chemiczny, Materiałów Budowlanych i Ceramiki, Szklarski, Włókienniczy, Skórzany i Gumowy, Papierniczy, Drzewny, Spożywczy i Cukrowniczy. Komitety Współzawodnictwa Pracy, Przemysłu Filmowego oraz Przemysłu Poligraficznego nie podjęły działalności⁵⁹. Ograniczone rozmiary artykułu nie pozwalają na szczegółowe omówienie organizacji komitetów przemysłowych.

⁵⁵ Tamże, sygn. 245, k. 90—91.

⁵⁶ Zebrania organizowane przez niektóre komitety miały charakter przyjęć lub bankietów. BWP przestrzegало przewodniczących, że zebrania nie mogą być formą wypoczynku lub rozrywki. Komitety muszą być miejscem pracy (tamże, k. 90—91).

⁵⁷ Tamże, k. 19.

⁵⁸ Tamże, sygn. 2980, k. 292 i 297.

⁵⁹ AAN, CUP, sygn. 4004, nlczb.

Nadmiernie rozwinięty system instytucjonalny nie sprzyjał rozwojowi dynamicznej współpracy. W połowie 1948 r. starano się koncentrować zagadnienia współpracy pokrewnych sobie branż⁶⁰. W tym samym czasie Komisja Przemysłowa doszła do wniosku, że należy dążyć do rozwiązania podkomitetów zajmujących się zagadnieniami ogólnymi, np. organizacją, planowaniem. Uznano, iż jedynie obok podkomitetów branżowych rację bytu mają Podkomitety Handlowe i Naukowo-Techniczne⁶¹.

Potężnie rozbudowany aparat współpracy przemysłowej wymagał sprawnej organizacji zarówno w zakresie kierowania działalnością merytoryczną, jak też jego stroną techniczną. Zasadniczy ciężar prac organizacyjnych spoczywał na barkach sekretariatów komitetów przemysłowych. W czerwcu 1948 r. prowadziło działalność tylko 6 stałych sekretariatów. Poziom ich pracy budził poważne zastrzeżenia⁶². Hamowały one tym samym rozwój współpracy przemysłowej. Jesienią 1948 r. uporządkowano od strony formalnej pracę sekretariatów, a w grudniu tego roku przygotowywano się do rozbudowy tych wydziałów, których zadaniem miała być praca koncepcyjna, np. merytoryczna analiza planów rozwojowych przemysłu⁶³.

W okresie pierwszego półrocza 1948 r. komitety branżowe odbyły 13 zebrań plenarnych, podkomitety zaś 63. Wydaje się, że była to wystarczająca ilość zebrań, zważywszy na fakt, iż konkretne problemy współpracy rozwiązywali na bieżąco eksperci obu stron.

We wrześniu 1948 r. sekretarz Komisji Przemysłowej Michał Borowy ocenił krytycznie działalność komitetów branżowych. Stwierdził on, że dość często posiedzenia ich nie były należycie przygotowane, np. Ko-

⁶⁰ Sprawy przemysłu gazowniczego zostały scentralizowane w Podkomitecie Gazowniczym Komitetu Energetyki. Zagadnienia współpracy w zakresie włókien sztucznych powierzono Podkomitetowi Włókien Sztucznych, który pracował w składzie Komitetu Przemysłu Chemicznego. W ten sposób Podkomitet ten reprezentował zarówno interesy przemysłu chemicznego, jak i przemysłu włókienniczego. Zagadnienia przemysłu gumowego włączono w ramy Komitetu Przemysłu Skórzanego. Natomiast interesy przemysłu cukierniczego reprezentował Komitet Przemysłu Spożywczego. Posunięcia powyższe byłyby w pełni pożyteczne, gdyby nie prowadziły do powiększenia ilości podkomitetów. Tym bardziej iż w wielu wypadkach były to podkomitety istniejące jedynie formalnie (AAN, MPiH, sygn. 2980, k. 1).

⁶¹ Tamże, k. 69.

⁶² E. Szyr na zebraniu Polsko-Czechosłowackiej Komisji Przemysłowej w dniu 4 VI 1948 r. oświadczył, iż „Praca w sekretariatach stoi na bardzo niskim poziomie; z punktu widzenia uporządkowania, jasności stylizacji, ścisłości redakcji itp. — Dotychczasowe rezultaty nie są zadowalające zarówno po stronie polskiej, jak i po stronie czechosłowackiej. Są wypadki, że komitety kilkakrotnie uchwalają te same postanowienia” (AAN, CUP, sygn. 4026, k. 147).

⁶³ AAN, MPiH, sygn. 2981, k. 156—157.

mitetu Elektrotechnicznego, Ceramicznego, Drzewnego i Chemicznego. Większość sekcji polskich nie wywiązywała się z zadań organizacyjnych, a część sekretarzy nie reprezentowała odpowiedniego poziomu. M. Borowy proponował wprowadzić następujące usprawnienia organizacyjne: 1. powołać w ramach CZP wydziały współpracy międzynarodowej, 2. zatrudnić etatowych sekretarzy w komitetach, 3. zorganizować stałą pracę sekcji polskich, 4. zobowiązać sekretarzy do uczestnictwa w pracach podkomitetów⁶⁴.

Projekt tych zmian nie został wprowadzony w życie, ponieważ po utworzeniu RWPG liczone się z poważnymi zmianami organizacyjnymi i w związku z tym zaniechano przeprowadzenia tej reorganizacji.

Aparat współpracy przemysłowej osiągnął bardzo duże rozmiary. W końcu 1948 r. było powołanych do realizacji współpracy przemysłowej 110 organów polsko-czechosłowackich, reprezentowanych przez około 923 przedstawicieli poszczególnych przemysłów. Organem naczelnym była Komisja Przemysłowa. Podlegało jej 18 komitetów, 85 stałych podkomitetów i podkomisji oraz 6 komisji specjalnych, niestałych, powołanych do rozwiązywania konkretnych zagadnień. Większość tych instytucji prowadziła ożywioną działalność (Komitet Górniczy, Włókienniczy i Chemiczny), przyczyniając się do rozwiązania wielu problemów współpracy, niektóre z nich pozostały na etapie organizowania się, a były i takie, które nie podjęły żadnej działalności. Ten potężny aparat instytucjonalny był zjawiskiem niekorzystnym, ponieważ biurokratyzował współpracę, a ponadto w wielu wypadkach absorbował cenny czas kierowników przemysłu i fachowców. W pierwszym okresie inicjowania współpracy polsko-czechosłowackiej przyczynił się jednak do zgromadzenia dużej ilości materiału informacyjnego oraz ustalenia kierunków współpracy. Duże znaczenie miał też fakt bliższego poznania się obu partnerów, a stało się to możliwe dzięki licznym zebraniom plenarnym. Na dłuższą metę stan ten nie był do utrzymania i reorganizację, którą przeprowadzono w 1949 r., należy uznać za posunięcie jak najbardziej słuszne. Zahamowanie współpracy polsko-czechosłowackiej, które nastąpiło zaraz po wprowadzeniu tych zmian organizacyjnych, nie było wynikiem reorganizacji. Przyczyn tego stanu należy się doszukiwać w sferze politycznej.

Analizując współpracę przemysłową dochodzi się do wniosku, że chyba najpoważniejszy błąd w jej funkcjonowaniu stanowił brak powiązania organizacyjnego Centralnych Zarządów Przemysłowych z utworzonymi organami polsko-czechosłowackimi. CZP zajmowały się wprawdzie zagadnieniami współpracy, nie podejmowały one jednak konstruk-

⁶⁴ Tamże, sygn. 245, k. 44—46.

tywnych rozwiązań, obarczając pracą Komisję Przemysłową i komitety. Zważywszy fakt, że CZP były instytucjami stale urzędującymi i mogły wiele spraw szybko realizować, zjawisko to niekorzystnie zaciążyło na współpracy stron. Tymczasem wiele prostych spraw załatwiano w sposób bardzo zawiły. Charakterystycznym przykładem była sprawa dostawy polskiego cementu do Czechosłowacji. Propozycja ta została najpierw przedyskutowana na posiedzeniu Komisji Sześciu, następnie zatwierdzono ją uchwałą RWG, po czym dopiero przewodniczący sekcji polskiej Komisji Przemysłowej wydał polecenie, aby Komitet Przemysłu Ceramicznego porozumiał się z sekcją czechosłowacką Komitetu i przygotował wnioski, które miał przedłożyć na Prezydium Komisji Przemysłowej⁶⁵. Dopiero po zatwierdzeniu przez Komisję wniosek powędrował do ostatecznej akceptacji do MPiH.

Wydaje się, iż przy tak szeroko zakrojonej współpracy przemysłowej należało zorganizować w CZP podstawowe komórki współpracy. Odpadłyby wtedy kłopoty z realizacją uchwał; należy sądzić, że poprawie uległaby też wzajemna łączność i kontakty. W ten sposób współpraca przemysłowa polsko-czechosłowacka zostałaby włączona w nurt naturalnej współpracy poszczególnych branż. Komisja Przemysłowa czuwałaby nad harmonijnym rozwojem całości współpracy przemysłowej.

3. POLSKO-CZECHOSŁOWACKA KOMISJA NAUKOWO-TECHNICZNA

W celu nawiązania ścisłej współpracy naukowo-technicznej powołano Polsko-Czechosłowacką Komisję Naukowo-Techniczną⁶⁶. Kierowała ona następującymi pracami: wymianą dokumentacji i doświadczeń naukowo-technicznych, współpracą biur konstrukcyjnych i instytutów naukowo-badawczych, współpracą w dziedzinie normalizacji oraz wymianą fachowców, uczniów i studentów. Komisja składała się z sekcji polskiej i czechosłowackiej. Sekcja polska liczyła 8 członków i 6 zastępców, a sekcja czechosłowacka — 6 członków i 6 zastępców. Byli to głównie pracownicy naukowci. Przewodniczącym sekcji polskiej, a zarazem przewodniczącym mieszanej Komisji był prof. Politechniki Warszawskiej Wojciech Świątosławski. Przewodniczącym sekcji czechosłowackiej był prof. dr Karel Maivald⁶⁷.

W czasie obrad KNT w dn. 30 I — 1 II 1948 r. w Warszawie powołano następujące Podkomisje: Budownictwa, Instytutów Naukowo-Ba-

⁶⁵ Tamże, k. 28.

⁶⁶ Zob. DU RP 1950, nr 8, poz. 85. Układ o współpracy naukowo-technicznej.

⁶⁷ AAN. MPiH, sygn. 3351, nlb. oraz sygn. 2991, k. 55.

dawczych, Naukowej Organizacji Pracy, Normalizacyjną, Szkolenia Zawodowego oraz Grupę Prawa Patentowego. Przewidziana w umowie między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Czechosłowacką z 4 VII 1947 r. Podkomisja Technologii, Licencji i Biur Konstrukcyjnych nie przystąpiła do prac. Z jej zaprojektowanego składu wydzielono Podkomisję Budownictwa oraz Grupę Prawa Patentowego. Podkomisja Normalizacyjna ukonstytuowała się już w czasie zjazdu w Warszawie 18 XII 1947 r. przybierając nazwę Komitetu Współpracy Gospodarczej w Dziedzinie Normalizacji ⁶⁸.

Niezależnie od Komisji Naukowo-Technicznej sprawami naukowo-badawczymi zajmowały się również podkomitety branżowe. W niektórych dziedzinach prace organizacyjne prowadzono dwutorowo. Typowym przykładem takiej sytuacji była sprawa utworzenia wspólnego Instytutu Włókienniczego. Sytuacja okazała się tym bardziej niezwykłą, że strona czechosłowacka wyraziła zgodę na utworzenie tego Instytutu na posiedzeniu Komisji Przemysłowej, a nie chciała powziąć takiej uchwały na zebraniu KNT.

Biuro Współpracy Przemysłowej zwróciło się w czerwcu 1948 r. do wiceministra E. Szyra o rozgraniczenie kompetencji KNT i Komisji Przemysłowej. W wyniku dyskusji w BWP uchwalono, że zagadnienia naukowo-badawcze opracowywane przez przemysł, a zmierzające do bezpośredniego wykonania założeń planu produkcji (6-letniego planu polskiego i 5-letniego planu czechosłowackiego) należą do kompetencji podkomitetów badawczych przy komitetach przemysłowych. Wszystkie inne zagadnienia naukowo-badawcze, a zwłaszcza tematy długofalowe, należą do kompetencji Podkomisji Instytutów Naukowo-Badawczych ⁶⁹. W drugiej połowie 1948 r. spory kompetencyjne już nie istniały.

Komisja Naukowo-Techniczna zasadniczo poza zebraniem nie prowadziła żadnej działalności. Na wspólnych sesjach, zorganizowanych trzykrotnie, nie przedstawiała też własnego referatu. Przewodniczący sekcji dokonywali jedynie zagajenia, zawsze nacechowanego serdecznością i dobrą wolą, co miało duży wpływ na dobrą atmosferę obrad, ale nie mogło zastąpić solidnej analizy. Podstawą do dyskusji na sesjach KNT były referaty i sprawozdania poszczególnych podkomisji. Po dyskusji Komisja zatwierdzała uchwały.

Na ostatniej sesji KNT 5—7 X 1948 r. w Zakopanem w obradach wzięło udział 22 delegatów z obu stron, tj. prawie 3 razy mniej niż na poprzedniej sesji w Pradze 19—24 V 1948 r. Pierwsze posiedzenie Prezy-

⁶⁸ Tamże, sygn. 2978, k. 1—9.

⁶⁹ Tamże, sygn. 245, k. 12—13, oraz sygn. 2979, k. 172.

dium odbyło się dopiero 29—30 IV 1949 r. w Pradze. Obie strony wyraziły na nim zgodę na uproszczenie organizacji współpracy naukowo-technicznej. W tej sprawie postanowiono przeprowadzić konkretne rozmowy po zapoznaniu się z wynikami obrad Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej⁷⁰.

Najaktywniejszą i zarazem najbardziej efektywnie pracującą podkomisją KNT była Podkomisja Normalizacyjna. Na pierwszym zebraniu tej podkomisji 18—20 XII 1947 r. powołano 7 komisji technicznych: Budownictwa, Elektrotechniki, Techniki Warsztatowej, Hutnictwa, Części Maszyn, Rysunku Technicznego, Rurociągów i Armatury oraz dwie ogólne: Słownictwa Technicznego, Archiwum i Sekretariat. W październiku 1948 r. powołano 4 dalsze komisje techniczne: Kotłową, Lotniczą, Motoryzacyjną i Techniki Pomiarowej⁷¹.

KNT 1 II 1948 r. zaakceptowała statut Komitetu Normalizacyjnego, który umożliwiał współpracę w dziedzinie normalizacji również innym krajom demokracji ludowej, a przede wszystkim Bułgarii, Jugosławii i ZSRR. Niebawem skorzystała z tej możliwości Jugosławia, wysyłając czteroosobową delegację na obrady Komitetu Normalizacyjnego. Aby jeszcze bardziej przyspieszyć dobrze rozwijającą się współpracę w tym Komitecie, uzgodniono w maju 1948 r. nową zasadę organizacyjną. Ustalono wtedy, że Komitet powinien upoważnić Prezydium Komitetu do zatwierdzania wspólnych norm i przepisów, które między kolejnymi zebraniem Komitetu zostaną uzgodnione i opracowane⁷². Przewodniczącym Komitetu Normalizacyjnego wybrano w 1947 r. prof. inż. Tadeusza Czaplickiego.

Podkomisja Instytutów Naukowo-Badawczych obejmowała działalność naukową i badawczą instytutów i laboratoriów państwowych, samorządowych i prywatnych, zarówno przemysłowych, jak i należących do szkół wyższych i innych instytucji. Podkomisja Instytutów Naukowo-Badawczych ukonstytuowała się w styczniu 1948 r.⁷³ W skład sekcji polskiej weszło 8 członków, a w skład sekcji czechosłowackiej 8 członków i 8 zastępców. Ze względu na potrzebę reprezentowania w tej podkomisji poszczególnych dziedzin wiedzy powołano instytucję łączników. Po stronie polskiej występowało ich 21, a po stronie czechosłowackiej 34.

⁷⁰ Tamże, sygn. 2978, k. 102.

⁷¹ Tamże, sygn. 1985, nlczb., oraz sygn. 2979, k. 123.

⁷² Tamże, sygn. 2978, k. 14.

⁷³ W sprawie współpracy polskich i czechosłowackich instytutów naukowo-badawczych zorganizowano już 5 VII 1947 r. w Katowicach konferencję na której zaprezentowano zarys organizacji i zasadnicze problemy badawcze instytutów polskich i czechosłowackich („Rzeczpospolita”, 9 VII 1947 r.).

Różna liczba łączników tłumaczy się tym, że niektóre Instytuty, głównie po stronie polskiej, reprezentowały większą ilość gałęzi wiedzy ⁷⁴.

W pierwszym okresie działalności (VI—X 1948 r.) Podkomisja Instytutów Naukowo-Badawczych była mało prężna organizacyjnie. Nie podejmowała śmielszej inicjatywy, prowadziła działalność formalną. Aktywne komitety przemysłowe wkraczały nieraz z konieczności w zakres jej czynności. Sekcja czechosłowacka wykazywała większą aktywność. Jesienią 1948 r. Podkomisja przyspieszyła tempo prac. M. in. opracowano obszerną ankietę (ok. 100 stron maszynopisu) dotyczącą Instytutów Naukowo-Badawczych w obu krajach. Ankieta informowała o strukturze organizacyjnej, wyposażeniu oraz problematyce badawczej poszczególnych instytutów ⁷⁵.

Podkomisja Budownictwa miała zajmować się rozwiązywaniem zagadnień budownictwa naziemnego (wznoszenie budowli), budownictwa komunikacyjnego, przemysłowego, gospodarki wodnej itp., zarówno w zakresie projektowania, jak też i przygotowawczych czynności technicznych (miernictwo, planowanie regulacyjne itp.) oraz w zakresie instalacji i wyposażenia budowli.

Podkomisja Budownictwa zrealizowała niewiele z powierzonych jej zadań. Do października 1948 r. praca jej polegała na wzajemnej wymianie informacji. Po rozwiązaniu Podkomisji w ramach KNT materiały te przekazano utworzonej Komisji Budownictwa ⁷⁶.

Pozytywne rezultaty w pracy osiągała Podkomisja Szkolenia Zawodowego, która kierowała wymianą fachowców, uczniów i studentów. Natomiast Podkomisja Naukowej Organizacji Pracy oraz Podkomisja dla spraw Technologii, Licencji i Biur Konstrukcyjnych do listopada 1948 r. nie wykazały się żadnymi konkretnymi wynikami pracy ⁷⁷.

Komisja Naukowo-Techniczna wykazała dużo mniejszą aktywność i inicjatywę w porównaniu z Komisją Przemysłową. Z podporządkowanych jej organów jedynie Komitet Normalizacyjny zasługuje na wyróżnienie. Precedens statutowy tego Komitetu zezwalający na udział w jego pracach innych krajów demokracji ludowej mógł w wypadku dalszego rozwoju współpracy przynieść poważne efekty. Postanowienia statutu samej KNT były identyczne jak i Komisji Przemysłowej. Aparat instytucjonalny w porównaniu z Komisją Przemysłową prezentował się znacznie skromniej i liczył 21 organów współpracy, reprezentowanych przez 395 osób z obu stron.

⁷⁴ AAN, MPiH, sygn. 2979, k. 122.

⁷⁵ Tamże, sygn. 2979, k. 122 i k. 109.

⁷⁶ Tamże, sygn. 2978, k. 1—9, oraz sygn. 2979, k. 124.

⁷⁷ Tamże.

4. INSTYTUCJE WYMIANY TOWAROWEJ I INWESTYCYJNEJ

Wymianą towarową kierowała Polsko-Czechosłowacka Komisja Obrotu Towarowego. W skład sekcji polskiej i czechosłowackiej wchodziło po 7 członków i 4 zastępców. Przewodniczącym sekcji polskiej był dyr. Marian Drozdowski, a sekcji czechosłowackiej dr Josef Janda. Przewodniczącym Komisji mieszanej w 1947 r. był M. Drozdowski, a w 1948 J. Janda⁷⁸. Komisja Obrotu Towarowego składała się głównie z osób, które uczestniczyły w rokowaniach gospodarczych polsko-czechosłowackich. Były one dobrze zapoznane z problemami wymiany towarowej, miały też okazję poznać się wzajemnie jako partnerzy. Komisja planowała utworzenie 3 podkomisji: Węglowej, Hutniczej i Rolniczo-Spożywczej. Nie zdążyła jednak zrealizować tego zamiaru, ponieważ decyzją RWG z dnia 6 VIII 1948 r. została przekształcona w Podkomisję Obrotu Towarowego, działającą w ramach Komisji Handlu Zagranicznego⁷⁹. Komisja Obrotu Towarowego powoływała jedynie doraźne podkomisje, które w czasie jej posiedzeń rozwiązywały szczególnie trudne problemy.

Celem działalności tego organu był maksymalny rozwój wymiany towarów i usług między Polską i Czechosłowacją. Statut Komisji określał zakres jej działalności. Ustalenie zadań w statucie pozwoliło na szybkie włączenie się do realizacji współpracy. Poprzednio omówione komisje były w gorszej sytuacji. Miały one bowiem wytknięty jedynie cel współpracy. Komisja Obrotu Towarowego między innymi wykonywała, zgodnie ze statutem, następujące czynności:

1. czuwała nad właściwym stosowaniem i sprawnym wykonywaniem układu o wymianie towarów,
2. ustalała listy towarowe na 12-miesięczne okresy obrotowe oraz zmieniała je w razie potrzeby,
3. pośredniczyła przy uzgadnianiu cen,
4. nadzorowała i regulowała bieżący obrót towarowy,
5. opracowywała zagadnienia i przedstawiała wnioski dotyczące nowych możliwości wymiany, nie przewidzianych umowami⁸⁰.

Na długotrwałym posiedzeniu Komisji w dniach 13—22 XII 1947 r. stwierdzono stan wykonania układu, omówiono trudności w realizacji umów, dokonano zmian w listach towarowych. Sprawę ustalenia poziomu niektórych cen przedłożyła Komisja RWG. W tym miejscu warto zwrócić uwagę, że ministerstwa nie zawsze aprobowały uchwały Rady. Ministerstwa, prowadząc własną politykę handlową, uniemożliwiały nie-

⁷⁸ Tamże, sygn. 3351, nlczb., oraz sygn. 2991, k. 62.

⁷⁹ Tamże, sygn. 4157, nlczb., oraz sygn. 56, k. 237.

⁸⁰ CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlb. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Obrotu Towarowego.

kiedy ich wykonanie. Było to zwłaszcza charakterystyczne w postępowaniu czechosłowackiego Ministerstwa Handlu Zagranicznego⁸¹.

Protokoły Komisji, ze strony polskiej, zatwierdzał Podkomitet dla Międzynarodowych Spraw Gospodarczych przy KERM⁸².

Komisja Obrotu Towarowego rozwiązywała sama większość bieżących trudności. Między innymi doprowadziła do porozumienia kontrahentów w zakresie wymiany węgla, cementu i cukru. Włożyła wiele wysiłku, aby doprowadzić do uzgodnienia cen tych produktów. Sekcje rozpatrywały wszelkie wzajemne reklamacje, a w wypadku ich nieuwzględnienia składały na ręce przewodniczącego drugiej sekcji, w ciągu 14 dni, sprawozdanie o rezultacie swych badań. Sprawy te rozpatrywali następnie przewodniczący obu sekcji. Dość często omawiano też propozycje Komisji Przemysłowej⁸³.

Ministerstwo Przemysłu i Handlu w celu usprawnienia wymiany handlowej z Czechosłowacją powołało 7 VIII 1947 r. Generalną Reprezentację Polskich Central Handlu Zagranicznego i Misję Zakupów Inwestycyjnych w Pradze. Reprezentacja miała za zadanie doprowadzenie do skutku zaplanowanych kontraktów zakupów i sprzedaży towarów. Natomiast zadaniem Misji było zawarcie kontraktów zakupów urządzeń inwestycyjnych, zgodnie z układem z 4 VII 1947 r. Placówki te podlegały wprawdzie MPiH, ale współdziałały z Komisją Obrotu Towarowego i Komisją Inwestycyjną, a ich szefowie wchodzili z urzędu do polskich sekcji tych Komisji⁸⁴.

W listopadzie 1948 r. opracowano projekt reorganizacji polskich placówek handlowych na terenie Czechosłowacji. Postanowiono w nim, że Wydział Handlowy ambasady RP obejmie kierownictwo nad całością zagadnień polityki handlowej. Generalna Reprezentacja będzie czuwała nad całością obrotu towarowego między obu krajami. Natomiast zreorganizowana Misja Zakupów Inwestycyjnych miała zająć się całością spraw inwestycyjnych. Placówki te miały funkcjonować pod jednym kierownictwem⁸⁵. Równocześnie strona czechosłowacka przygotowała projekt reorganizacji przedstawicielstw czechosłowackiego przemysłu i handlu w Polsce.

Zreorganizowane placówki handlowe miały przejąć większość uprawnień byłej Komisji Obrotu Towarowego i Komisji Inwestycyjnej. Nie dotarłem do informacji potwierdzającej wejście w życie tego projektu.

⁸¹ AAN, MPiH, sygn. 3270, k. 157.

⁸² AAN, Komitet Ekonomiczny Rady Ministrów, Podkomitet dla Międzynarodowych Spraw Gospodarczych, sygn. 137c, k. 7 oraz sygn. 137b, k. 110.

⁸³ AAN, MPiH, sygn. 3333, k. 257—262.

⁸⁴ Tamże, sygn. 3374, k. 1—2.

⁸⁵ Tamże, sygn. 56, k. 183—186.

Koncepcja organizacyjna nowo utworzonej Komisji Handlu Zagranicznego uwzględniła doświadczenia dotychczasowej współpracy. W ramach tej Komisji przyjmując podział branżowy zorganizowano następujące Komitety Handlowe: Podkomisję Obrotu Towarowego (dawna Komisja), Komitet Handlowy Górniczy, KH Hutniczy, KH Metalowy, KH Elektrotechniczny, KH Chemiczny, KH Drzewny, KH Papierniczy, KH Szklarski, KH Ceramiczny, KH Tekstylny, KH Skórzano-Gumowy, KH Rolniczo-Spożywczy, Komitet Wystaw i Targów Międzynarodowych oraz Komitet Współpracy Międzynarodowej ⁸⁶.

Do Komitetu Handlowego wchodził jeden z członków odpowiedniego Komitetu przemysłowego, a jeden z członków Komitetu Handlowego należał do odpowiedniego Komitetu przemysłowego. Pierwszych 12 komitetów handlowych miało opracowywać z punktu widzenia handlowego wyniki prac komitetów branżowych, a następnie przekazywać je Podkomisji Obrotu Towarowego. Postanowiono również organizować w miarę możliwości posiedzenia komitetów handlowych w tym samym miejscu i czasie co posiedzenia odpowiednich komitetów branżowych. Komisja Handlu Zagranicznego planowała powołać do życia komisje techniczne, które badałyby możliwości pełnej koordynacji zakupów bawełny, wełny, juty, skóry, złomu i rudy oraz wspólnych sprzedaży cementu, cukru, szkła, porcelany i fajansów. Liczono się nawet z możliwością utworzenia mieszanych towarzystw importowych bądź eksportowych ⁸⁷.

W pierwszym kwartale 1949 r. Komisja brała udział w organizowaniu komitetów handlowych, opracowywała projekty statutów i regulaminów. Brała też udział w wielu konferencjach poświęconych sprawom handlu wewnętrznego i zagranicznego. Większość spraw, głównie natury organizacyjnej, Komisja załatwiała drogą korespondencyjną, wysłała w tym czasie 195 pism ⁸⁸.

Dostawami inwestycyjnymi z Czechosłowacji do Polski zajmowała się Komisja Inwestycyjna. Komisja ta wykonywała następujące zadania: opracowywała szczegółowy program dostaw inwestycyjnych, badała i zatwierdzała kontrakty na te dostawy, kontrolowała terminowość wykonywania kontraktów oraz interweniowała w wypadkach niedotrzymania terminów umownych, współpracowała z Komisją Finansową i Komisją Obrotu Towarowego w zakresie wymiany dóbr i usług ⁸⁹. Organem wykonawczym Komisji Inwestycyjnej była Misja Zakupów Inwestycyj-

⁸⁶ Tamże, sygn. 3490, nlczb., sygn. 2977, k. 104—105.

⁸⁷ Tamże, sygn. 56, k. 119.

⁸⁸ Tamże, sygn. 2977, k. 66—67.

⁸⁹ CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 245/XI-392, nlczb. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Inwestycyjnej.

nych, która nie była bezpośrednio podporządkowana Komisji, lecz MPiH. Była to okoliczność sprzyjająca realizacji układu o dostawach inwestycyjnych, ponieważ MPiH było w stanie wywierać nacisk na Centralne Zarządy Przemysłowe w zakresie składania ofert i koncepcji zamówień na dobra inwestycyjne⁹⁰.

W połowie 1948 r. Komisja Inwestycyjna posiadała Podkomisję Techniczną oraz Podkomisję ad hoc do spraw wykonania dostaw. Na posiedzeniu Komisji Inwestycyjnej w dniu 4 II 1949 r. strona czechosłowacka zaproponowała rozwiązanie Komisji Inwestycyjnej, wyraziła przy tym opinię, że uproszczenie agend zwiększy „przejrzystość handlowo-politycznych zobowiązań obu stron oraz uproszczenie skomplikowanej organizacji Rady”⁹¹. Posunięcie to pociągnęłoby za sobą reorganizację wszystkich placówek wymiany towarowej.

Sekcja polska Komisji Inwestycyjnej składała się z 6 członków i 5 zastępców, a sekcja czechosłowacka z 5 członków i 5 zastępców. Przewodniczącym sekcji polskiej był Julian Gren, dyr. CZP Energetycznego. Sekcją czechosłowacką kierował dr František Hendl⁹².

Rozrachunki między obu krajami zarówno z tytułu obrotu towarowego, jak i wszelkiej innego rodzaju wymiany dóbr i usług były nadzorowane przez Komisję Finansową.

Sekcja Polska Komisji liczyła 5 członków i 3 zastępców, a sekcja czechosłowacka — 5 członków i 4 zastępców. Sekcji Polskiej przewodniczył Witold Trąmpczyński, generalny dyrektor Narodowego Banku Polskiego, a sekcji czechosłowackiej Leopold Chmela, dyrektor Národní Banky Československé. Przewodniczącym Komisji mieszanej wybrano na rok 1948 L. Chmelę⁹³.

Komisja Finansowa nie widziała potrzeby organizowania komitetów, mimo że jej statut zawierał takie postanowienie⁹⁴. Komisja w 1948 r. odbyła dwa posiedzenia, na których przedyskutowano kwestie sporne oraz plan wykonania wzajemnych płatności.

W wymianie dóbr i usług między Polską i Czechosłowacją brały udział 22 organy współpracy, zrzeszające 146 osób. W trakcie działalności tych instytucji dokonano szereg poważnych zmian organizacyjnych. Komisja Inwestycyjna prowadziła głównie działalność formalną.

⁹⁰ AAN, MPiH, sygn. 56, k. 89.

⁹¹ Tamże, sygn. 3490, nlb.

⁹² Tamże, sygn. 3351, nlczb., oraz sygn. 2991, k. 61.

⁹³ Tamże, sygn. 3270, k. 37, oraz sygn. 2991, k. 60.

⁹⁴ CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlczb. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Finansowej.

5. KOMISJA KOMUNIKACYJNA

Sekcja polska Komisji Komunikacyjnej liczyła 7 członków i 6 zastępców, sekcja czechosłowacka zaś składała się aż z 14 członków i 11 zastępców. Liczna obsada sekcji czechosłowackiej świadczy o szczególnym zainteresowaniu strony czechosłowackiej współpracą w zakresie komunikacyjnym. Przewodniczącym sekcji polskiej był Wacław Jastrzębowski, dyr. dep. w Min. Komunikacji, a sekcji czechosłowackiej inż. Ladislav Franz, starszy radca w Min. Komunikacji⁹⁵.

Komisja Komunikacyjna, w przeciwieństwie do innych Komisji, pełniła jedynie funkcje opiniodawcze. Statut Komisji wyraźnie stanowił, że do jej zadań należy rozpatrywanie wniosków i wydawanie opinii w sprawach dotyczących komunikacji kolejowej, drogowej, wodnej śródlądowej i morskiej, powietrznej, pocztowej, telekomunikacji, pracy portów i przedsiębiorstw komunikacyjnych⁹⁶. Słabość tego organu wynikała również z charakteru podejmowanych przezeń uchwał. Uchwały te były przedkładane obu rządów, ale tylko „jako propozycje Komisji do dalszego postępowania”⁹⁷.

W związku z tym Komisja Komunikacyjna miała ograniczone możliwości działania w realizacji postanowień Układu komunikacyjnego między Polską i Czechosłowacją z 4 VII 1947 r. Komisja nie opracowała projektu koncesji⁹⁸, nie doprowadziła też do zawarcia umowy o współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami czechosłowackimi oczekującymi na koncesję a polskimi przedsiębiorstwami na Odrze. Przewodniczący sekcji polskiej w piśmie z dnia 5 VII 1948 r. do Ministerstwa Komunikacji złożył wyjaśnienie w tej sprawie. Odsłania w nim wyraźnie słabe strony Komisji Komunikacyjnej. Stwierdza m. in., że Komisja nie jest organem administracyjnym, tj. nie posiada kompetencji urzędu, nie ma też żadnego własnego aparatu wykonawczego, budżetu itp. Komisja jest jedynie organem uzgadniającym między stroną polską i czechosłowacką teksty projektów opracowanych przez kompetentne urzędy obu krajów. Taki też sposób postępowania przyjęto dla wyżej sygnalizowanego projektu koncesji⁹⁹.

⁹⁵ AAN, MPiH, sygn. 3351, nlczb. oraz sygn. 2991, k. 59.

⁹⁶ CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlczb. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Komunikacyjnej.

⁹⁷ Tamże.

⁹⁸ Artykuł XXXIX układu komunikacyjnego z 4 VII 1947 r. stanowił, iż osobom prawnym lub fizycznym wskazanym przez rząd jednej ze stron, rząd drugiej strony udzieli zezwolenia na tworzenie przedsiębiorstw do uprawiania żeglugi na śródlądowych drogach wodnych tej strony. Przedsiębiorstwa te miały mieć takie same uprawnienia i obowiązki, jak przedsiębiorstwa należące do obywateli strony udzielającej koncesji (DU RP 1950, nr 8, poz. 85. Załącznik nr 6. Układ komunikacyjny).

⁹⁹ AAN, MPiH, sygn. 3569, nlczb.

Wydaje się, iż Komisja Komunikacyjna była w stanie opracowywać tego rodzaju projekty. Inne Komisje czyniły to z powodzeniem, mimo iż nie posiadały własnego organu wykonawczego. Sekcja polska nazbyt dosłownie przestrzegała postanowień statutowych. Nie wykluczone też, iż w grę mogły tu wchodzić trudności obiektywne.

Komisja Komunikacyjna przyjęła też inne metody pracy. Do połowy 1948 r. działalność jej była oparta na kontaktach obu przewodniczących sekcji. Dopiero później uruchomiono prace następujących Komitetów: Rzecznego, Przewozowego (zagadnienia tranzytu), Samochodowego, Lotniczego, Poczto-Telekomunikacyjnego, Ujednoczenia Sygnalizacji Kolejowej, Portowego oraz Komitetu Studiów do Spraw Drogi Wodnej Odra—Dunaj. Komitety były fachowymi organami Komisji. Działalność niektórych z nich miała zarówno duże znaczenie dla Polski, jak i Czechosłowacji. Np. Komitet Przewozowy zabiegał o to, aby kierowano możliwie największą ilość transportów czechosłowackich do polskich portów, aby rozbudowywano międzynarodowe taryfy związkowe oraz zmierzał do usprawnienia obustronnych przewozów. Komisja Komunikacyjna kontrolowała prace poszczególnych komitetów¹⁰⁰.

Jedynym komitetem prowadzącym działalność na podstawie własnego statutu był Komitet Studiów do Spraw Drogi Wodnej Odra—Dunaj. Zadaniem Komitetu było: a) ustalenie założeń ekonomicznych drogi wodnej Odra—Dunaj, b) opracowanie techniczne projektu kanału, c) opracowanie programu budowy oraz jego poszczególnych etapów¹⁰¹. Specjalną uchwałą rządu ustanowiono Biuro Studiów do Spraw Kanału Odra—Dunaj. Kierownikiem Biura został prof. inż. Zbigniew Dziewoński. Biuro zlokalizowano we Wrocławiu. Podlegało ono organizacyjnie Komitetowi¹⁰².

Do realizacji współpracy w zakresie komunikacyjnym powołano 10 organów, w których skład wchodziło 112 osób. Poszczególne instytucje zgromadziły wiele materiału informacyjnego, nie rozstrzygnięto natomiast zasadniczych spraw istotnych dla współpracy polsko-czechosłowackiej. Komisja Komunikacyjna została tak pomyślana, że pełniła jedynie funkcje opiniodawcze i nie podejmowała szerszej inicjatywy w rozwiązywaniu problemów komunikacyjnych. Być może, iż charakter Komisji wynikał z faktu potrzeby pełnej kontroli rządu dotyczącej współpracy w dziedzinie komunikacji, o którą już w trakcie rokowań usilnie zabiegała strona czechosłowacka.

¹⁰⁰ Tamże.

¹⁰¹ CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlczb. Statut Polsko-Czechosłowackiego Komitetu Studiów do Spraw Drogi Wodnej Odra—Dunaj.

¹⁰² „Rzeczpospolita”, 24 X 1948 r.

6. KOMISJA ROLNICZA

Sekcja polska Komisji Rolniczej składała się z 8 członków i 6 zastępców, a sekcja czechosłowacka z 8 członków i 7 zastępców. Przewodniczącym sekcji polskiej został wybrany Leon Rzendowski, dyr. dep. CUP, a sekcji czechosłowackiej Karel Lamberk, starszy radca w Min. Rolnictwa¹⁰³. Oba składy sekcji dobrano tak, aby ich członkowie reprezentowali odpowiednie dziedziny rolnictwa, leśnictwa i wyżywienia.

Celem Komisji Rolniczej była realizacja współpracy obu państw w zakresie rolnictwa, leśnictwa i wyżywienia. Zakres i formy tej współpracy określał „Protokół o zasadach pracy Komisji Rolniczej”, zatwierdzony razem ze statutem tej Komisji¹⁰⁴.

W pierwszym okresie prac Komisji położono główny nacisk na realizację wymiany informacji i doświadczeń z zakresu nauki i praktyki poszczególnych dziedzin rolnictwa. Dużo miejsca w działalności Komisji Rolniczej zajęła organizacja komitetów fachowych, a następnie kontrola, ocena i pomoc w ich działalności.

Na początku 1948 r. Komisja zatwierdziła następujące Komitety: Produkcji Roślinnej, Zwierzęcej i Weterynarii, Wyżywienia, Leśnictwa, Współpracy Naukowej i Oświatowo-Kulturalnej, Mechanizacji i Elektryfikacji, Planowania i Statystyki oraz Komitet Ekonomiczny. Statut przewidywał utworzenie 10 komitetów, ale strona czechosłowacka stała na stanowisku ograniczenia ich liczby, w wyniku czego połączono pokrewne zagadnienia w ramach jednego Komitetu¹⁰⁵.

Przewodniczący obu sekcji Komisji ustalili, że w 1948 r. na czele Komitetów: Produkcji Roślinnej, Leśnictwa, Mechanizacji i Elektryfikacji oraz Komitetu Ekonomicznego będą stali przewodniczący sekcji polskich tych Komitetów. Natomiast przewodniczącymi pozostałych komitetów zostali przewodniczący sekcji czechosłowackich. Były to odmienne rozwiązanie w porównaniu z komitetami z innych dziedzin.

Na I Sesji RWG powzięto decyzję o połączeniu Komitetu Wyżywienia Komisji Rolniczej i Komitetu Przemysłu Spożywczego Komisji Przemysłowej w jeden wspólny Komitet, który prowadził działalność w ramach Komisji Przemysłowej¹⁰⁶.

Do maja 1948 r. wszystkie komitety odbyły zebrania. Każdy komitet zbierał się, podobnie jak Komisja, dwukrotnie w ciągu półrocza, na

¹⁰³ AAN, MPiH, sygn. 3351, nlczb. oraz CUP, sygn. 4126, nlczb.

¹⁰⁴ Zob. CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/XI-392, nlczb. Protokół o zasadach pracy Komisji Rolniczej.

¹⁰⁵ Tamże. Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji Rolniczej oraz AAN, MPiH, sygn. 2983, k. 1—3.

¹⁰⁶ AAN, CUP, sygn. 4126, nlczb.

wspólne narady. Poszczególne sekcje komitetów odbywały zebrania w miarę potrzeby. Sekcje polskie i czechosłowackie utrzymywały między sobą stały, bardzo ożywiony kontakt korespondencyjny. Prace poszczególnych komitetów starano się powiązać z polityką odpowiednich departamentów w resorcie rolnictwa¹⁰⁷.

W połowie 1948 r. w niektórych komitetach utworzono podkomitety. W Komitecie Produkcji Zwierzęcej powołano podkomitet do ustalania tez do nowelizacji ustaw i rozporządzeń, podkomitet dla opracowywania zagadnień polityki handlowej obu krajów oraz podkomitet budownictwa inwestycyjnego. W Komitecie Ekonomicznym zorganizowano podkomitet do uzgodnienia wytycznych i przeprowadzenia Powszechnego Spisu Rolnego w 1950 r. oraz podkomitet do rozpracowania metodyki badań ekonomicznych w dziedzinie mechanizacji i elektryfikacji. Komitet Leśnictwa powołał Podkomitet do leśnotechnicznej ochrony gleby, Podkomitet dla opracowania tez do nowelizacji ustaw o ochronie przyrody oraz Podkomitet Łowiecki. W końcu 1948 r. przygotowywano się do utworzenia 3 podkomitetów w Komitecie Hodowlano-Weterynaryjnym¹⁰⁸.

Statut Komisji Rolniczej zalecał odpowiednim komitetom koordynację prac z właściwymi komisjami w zakresie zagadnień im pokrewnych. Współpracy tej nie podjęto, w wyniku czego doszło do nieporozumienia w zakresie towarowej współpracy rolniczej. Dyrektor Departamentu Traktatów, Henryk Różański, wystosował 21 V 1948 r. pismo do Sekretarza Generalnego RWG, aby ten nakłonił Komisję Rolniczą do statutowego przestrzegania zakresu jej działalności. Uzasadniając tę decyzję, dyr. H. Różański wskazywał, że kierunek prac Komisji Rolniczej jest sprzeczny z celami współpracy w rolnictwie wytkniętymi w układzie z 4 VII 1947 r, gdzie wspomniano jedynie o nakreśleniu wytycznych dla wzajemnej wymiany artykułów rolnych, nie zaś o omawianiu konkretnych transakcji tymi artykułami, ani też o ustalaniu ich kontyngentów. Leżało to bowiem w gestii Komisji Obrotu Towarowego. Tymczasem na posiedzeniach Komitetów Komisji Rolniczej omawiano i przyrzeczono udzielenie wiążącej odpowiedzi w ustalonym terminie w sprawie importu zbóż siewnych, nasion roślin strączkowych i papryki z Czechosłowacji¹⁰⁹.

Przewodniczący Komisji Rolniczej L. Rzendowski wyjaśnił w piśmie do Sekretarza Generalnego Sekcji Polskiej RWG J. Poznańskiego, że sprawy te musiały być rozpatrywane w ramach Komisji Rolniczej, ponieważ zgłosiła je strona czechosłowacka. Stwierdził on, że Komisja Rol-

¹⁰⁷ Tamże.

¹⁰⁸ Tamże.

¹⁰⁹ Tamże.

nicza nie zawarła i nie zamierza zawierać w przyszłości żadnych transakcji handlowych¹¹⁰.

We współpracy rolniczej polsko-czechosłowackiej uczestniczyło 20 jednostek organizacyjnych i 175 osób. Wszystkie ważniejsze decyzje Komisji musiały uzyskać aprobatę Min. Rolnictwa i Reform Rolnych. Wykonanie niektórych uchwał np. w Komitecie Produkcji Zwierzęcej napotykało trudności z powodu braku odpowiedzi Ministerstwa. Na uwagę zasługuje fakt, że przedstawiciele Komisji Rolniczej brali udział w konferencjach międzynarodowych, np. w Zjeździe Słowiańskich Rolników w maju 1948 r. w Pradze. Występowali też wspólnie w FAO¹¹¹.

7. KOMISJA PLANOWANIA I STATYSTYKI

Prezes CUP, Czesław Bobrowski, powołał 23 VII 1947 r. pod przewodnictwem wiceprezesa CUP Jacka Rudzińskiego Sekcję polską Komisji Planowania i Statystyki do spraw realizacji układów współpracy z Czechosłowacją i Jugosławią w zakresie planowania i statystyki¹¹². W 1949 r. jej przewodniczącym mianowano Stefana Jędrychowskiego. W skład sekcji polskiej wchodziło 8 członków i 5 zastępców, a w skład sekcji czechosłowackiej 7 członków i 5 zastępców. Przewodniczącym sekcji czechosłowackiej wybrano Karela Maivalda¹¹³.

Komisja Planowania i Statystyki została pomyślana jako „punkt styku między poszczególnymi organami planującymi”. Współpraca w zakresie planowania i statystyki miała doprowadzić w przyszłości do ścisłego zbliżenia między Polską i Czechosłowacją w tym zakresie. Przed Komisją postawiono następujące zadania: 1. uzgodnienie prac statystycznych, 2. ustalenie współpracy w zakresie metodologii planowania, 3. koordynowanie planowania w zakresie treści poszczególnych planów¹¹⁴.

Cele i zadania zostały określone, ale do realizacji współpracy przystępowano bardzo opieszale. E. Szyr na I Sesji RWG skrytykował działalność Komisji Planowania i Statystyki. Uznał on współpracę w zakresie planowania za zasadniczą dla pogłębienia współpracy i zalecał, aby traktować ją jako jeden z kluczowych problemów współpracy¹¹⁵.

¹¹⁰ Tamże.

¹¹¹ Tamże.

¹¹² Statut Polsko-Czechosłowackiej Komisji dla Współpracy w dziedzinie Planowania Gospodarczego i Statystyki nie przewidywał udziału we współpracy Jugosławii. Był to raczej projekt rządowy, który w rzeczywistości nie doczekał się realizacji (zob. CA KC PZPR, KC PPR, WE, sygn. 295/X-392, nlczb. Statut Komisji).

¹¹³ AAN, MPiH, sygn. 3351, nlczb., oraz sygn. 2991, k. 54.

¹¹⁴ AAN, CUP, sygn. 4004, nlczb.

¹¹⁵ AAN, MPiH, sygn. 3490, nlczb.

Pierwsze posiedzenie Komisji Planowania i Statystyki odbyło się dopiero 26 V 1948 r. Utworzono na nim dwie Podkomisje: Planowania i Statystyki, oraz specjalną grupę do planowania przestrzennego. Komisja postanowiła prowadzić prace zmierzające do koordynacji wytycznych planów długoterminowych obu krajów, dążyć do ujednoczenia planowania gospodarczego i przestrzennego, przedyskutować sposób przeprowadzenia spisu powszechnego ludności, gospodarstw rolnych i zakładów pracy w 1950 r. Podkomisja Statystyczna poświęciła wiele miejsca w swojej działalności statystyce przemysłowej i komunikacyjnej¹¹⁶.

Przygotowywano się także do zacieśnienia współpracy między CUP-em a SÚP-em (Státní Úřad Plánovací). W SÚP-ie został utworzony referat do spraw polskich.

8. PODSUMOWANIE

W trakcie rozwijania współpracy polsko-czechosłowackiej system instytucjonalny osiągnął niebywałe rozmiary. W okresie 4 VII 1947 r. — 1 VI 1949 r. utworzono ogółem około 190 bilateralnych organów współpracy gospodarczej, w tym 11 komisji¹¹⁷, 62 komitety, 108 podkomitetów i 8 komisji specjalnych. Nie wlicza się do tej liczby komisji doraźnych, powoływanych często do rozwiązywania szczególnych problemów. Większość organów (110) była przeznaczona do współpracy przemysłowej. Powyższy aparat współpracy reprezentowało 1878 przedstawicieli obu stron. Prawie połowa z nich (923 osoby) związana była ze współpracą przemysłową, a 395 ze współpracą naukowo-techniczną. Ponadto we współpracy polsko-czechosłowackiej brali udział liczni eksperci i rzeczoznawcy powoływani doraźnie oraz pracownicy poszczególnych sekretariatów.

Imponujące liczby, wyżej wymienione, ilustrują rozmach szeroko zakrojonej współpracy gospodarczej. Świadczą zarazem o jej słabości. Nastąpił bowiem przerosł instytucjonalny, a z nim zbiurokratyzowanie współpracy, które w wielu wypadkach hamowało jej rozwój. Podstawowe założenia aparatu współpracy zawierały układy polsko-czechosłowackie z 4 VII 1947 r. Ich realizacja przybrała charakter reakcji łańcuchowej. Nawet jej twórcy gubili się niekiedy w tej skomplikowanej strukturze organizacyjnej. Strona czechosłowacka wykazywała większą

¹¹⁶ „Rzeczpospolita” 14 VI 1948 r.

¹¹⁷ Ostatnią komisją, którą utworzono 11—13 I 1949 r., była Komisja Mieszana d/s współpracy w dziedzinie polityki i administracji społecznej. Komisja ta miała ściśle współdziałać i koordynować swe prace z pracami RWG, ale bez podlegania jej organizacyjnie. Przygotowywano się do utworzenia Komisji Zdrowia oraz Komisji Wymiany Turystycznej. Nie doszło jednak do realizacji tych zamierzeń (AAN, MPiH, sygn. 245, k. 52—54).

wstrzeźliwość, starała się ograniczać ilość organów. Było to wynikiem większego doświadczenia Czechosłowacji w zakresie międzynarodowej współpracy gospodarczej, a także nieco mniejszego zaangażowania się w sprawy współpracy.

Dopiero doświadczenia oraz wymogi bieżącej współpracy skłoniły obie strony do przeprowadzenia pewnych zmian. W pierwszym rządzie starano się usprawnić funkcjonowanie mechanizmu współpracy. Zmieniono zakres oraz formy działalności niektórych organów. Potrzeby współpracy zmusiły niejednokrotnie do zmiany postanowień statutowych. Rzecz charakterystyczna, że najbardziej usprawniono te organy, które prowadziły szeroką i konkretną współpracę, a mianowicie Komisję Przemysłową oraz Komisję Obrotu Towarowego i Handlu Zagranicznego. Nie nadano im jednak uprawnień wykonawczych.

Podczas wprowadzania zmian w zakresie funkcjonowania okazało się, iż konieczne jest zmniejszenie liczby organów i zastąpienie ich jednostkami bardziej operatywnymi. W tym duchu przeprowadzono w okresie IV—VI 1949 r. reorganizację komitetów przemysłowych. Było to posunięcie ogromnie na czasie, tym bardziej że po utworzeniu RWPG należało przystosować współpracę dwustronną do form współpracy wielostronnej. Natomiast reorganizacja, którą przeprowadzono w sierpniu 1949 r., była podyktowana względami politycznymi i stanowiła zapowiedź przerwania działalności dotychczasowych organów współpracy. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż instytucje bilateralne uwzględniały potrzeby i możliwości bieżące, jak również perspektywiczne, i to w odniesieniu do całokształtu zagadnień gospodarczych każdego z państw.

Pełna ocena polsko-czechosłowackich komisji będzie dopiero możliwa po przeanalizowaniu ich efektów działalności. Już na obecnym etapie badań wydaje się, że w dużej mierze dzięki dostawom inwestycyjnym z Czechosłowacji Polska odbudowała i uruchomiła po wojnie swój przemysł energetyczny, chemiczny i metalurgiczny. Wydatnie też wzrosła dynamika wzajemnych obrotów towarowych. Jeśli stan polsko-czechosłowackich obrotów handlowych w 1947 r. przyjmiemy za 100, to w 1949 r. wyniosły one 583.

Bogate doświadczenia instytucjonalne zostały w pewnym stopniu wykorzystane w dwustronnej współpracy w ramach RWPG między Polską i Czechosłowacją, a także innymi państwami socjalistycznymi. W Polsko-Czechosłowackim Komitecie Współpracy Gospodarczej utworzonym w 1957 r. oraz w zreorganizowanym w 1960 r. Komitecie Współpracy Gospodarczej i Naukowo-Technicznej wprowadzono pozytywne elementy dawnej RWG i Komisji Przemysłowej, a ich słabe strony wyeliminowano.

Przede wszystkim zrezygnowano z licznego aparatu współpracy. Powołano jeden organ (Komitet) rozwiązujący operatywnie zagadnienia gos-

podarcze, z tym że każda sekcja posiadała organ wykonawczy. Komitet zorganizowany w 1960 r. posiadał jeszcze jedno ważne usprawienie. Postanowiono, że uchwały przezeń podejmowane nabierają mocy prawnej z dniem podpisania protokołu z posiedzenia Komitetu. Postanowienia te czyniły z Komitetu sprawne narzędzie współpracy między Polską i Czechosłowacją. Zakres tej współpracy był jednak mniejszy, inna też była głębokość powiązań gospodarczych¹¹⁸.

Януш Скодлярски

ОРГАНИЗАЦИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ПОЛЬСКО-ЧЕХОСЛОВАЦКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА (1947—1949)

Краткое содержание

Договор о дружбе и взаимопомощи, подписанный Польшей и Чехословакией 10 III 1947 г. послужил основой широкого и всестороннего развития двухсторонних отношений. Началом экономического союза двух государств была Конвенция 4 II 1947, обеспечивающая экономическое сотрудничество.

Статья посвящена системе организации и функционирования польско-чехословацкого экономического сотрудничества в 1947—1949 гг. Созданная для руководства сотрудничеством институциональная система приняла необычные размеры. В итоге создано 190 органов двухстороннего сотрудничества, в том числе 11 комиссии, 62 комитета, 108 субкомитетов и 8 специальных комиссий. Все они представляли собой важнейшие экономические области. В этой системе главной организацией был польско-чехословацкий Совет Взаимопомощи. Совет возник как координатор работ отраслевых комиссий. Большинство органов (110) занималось промышленным сотрудничеством. В вышеуказанном аппарате сотрудничества участвовало 1878 представителей обеих сторон.

Приведенные выше данные являются свидетельством широкого охвата экономического сотрудничества, а одновременно — признаком его слабости. Преувеличенный рост организаций, а вслед за этим и растущая бюрократизация привели во многих случаях к торможению сотрудничества.

Спустя два года, в половине 1949 г. динамично развивающееся сотрудничество между Польшей и Чехословакией было приостановлено. В основе этого лежало много причин.

Перевод Клары Бобинской

¹¹⁸ Zob. *Zbiór umów międzynarodowych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej 1957 r.*, Warszawa 1960, s. 69—73; *Zbiór umów...* 1960, Warszawa 1962, s. 110—115, teksty układów i Statuty Komitetów.

Janusz Skodlarski

ORGANIZATION AND FUNCTIONING OF POLISH-CZECHOSLOVAK
ECONOMIC COOPERATION (1947—1949)

S u m m a r y

The Polish-Czechoslovak Treaty of Friendship and Mutual Assistance signed on March 10th, 1947 has created the basis for a broad and all-round economic cooperation. The foundations of the economic alliance between the two countries were laid by the July 4th 1947 Convention on Ensuring Economic Cooperation.

The article describes the organizational system and the functioning of Polish-Czechoslovak economic cooperation in the years 1947—1949. The system of institutions set up to guide that cooperation had grown out of all proportions. About 190 various bilateral organs had been formed, including 11 commissions, 62 committees, 108 sub-committees and 8 specialized commissions. They represented all the major branches of the economy. The supreme body in that system was the Polish-Czechoslovak Council for Economic Cooperation set up to coordinate the work of the commissions which dealt with specific branches. Most of the organs (110) were occupied with matters of industrial cooperation. Employed in all these organs were some 1880 delegates representing both sides.

Those truly imposing figures illustrate the scope of the projected economic cooperation but, at the same time, they were a source of the system's weakness. For the excessive institutionalization and the inevitable beaurocratization of cooperation has in many instances hindered its development.

After two years — in mid-1949 — the favourably expanding cooperation between Poland and Czechoslovakia came to a halt. The reasons for this were many and varied.

Transl.: L. Szwajcer